
Documentaire besproken

Documentaire serie 'Een goede dood'

Uitgezonden op maandag 6, 13, 20 en 27 mei 2024 op NPO 2

Terug te kijken via NPO Start en 2Doc.nl

Simone van Erp

'Worden mensen die ernstig psychisch lijden en een acute doodswens hebben, gehoord door hun artsen? Zes mensen, die de regie over hun eigen levenseinde willen, werden twee jaar lang gevolgd in hun laatste jaren, maanden, weken, dagen en zelfs uren. Zij gingen allemaal voor een goede dood', zo luidt de intro van de 4-delige docu-serie van Elena Lindemans. De aanleiding voor het maken van deze reeks was de suïcide van Lindemans haar moeder, bij wie sprake was van geestelijk lijden. Lindemans moeder wenste euthanasie, maar kreeg het niet. Toen sprong ze van een flat. Hoewel ruim twintig jaar geleden, zo'n dood wens je niemand toe, en heeft een enorme impact op de nabestaanden. Nog steeds, zo vertelt Lindemans. Zij maakte er destijds al de documentaire 'Moeders springen niet van flats' over (terug te kijken via BNNVARA.nl). En met deze zelfonthulling heeft Lindemans dan ook een zeer legitieme reden deze docureeks te maken en krijgt ze het vertrouwen van de naasten en nabestaanden van de hoofdrolspelers, die allen gemeen hebben te worstelen met het leven.

Aandacht voor euthanasie bij psychisch lijden lijkt te groeien. In de vorige uitgave van SP bespraken wij het boek van Menno Oosterhoff en Kit Vanmechelen over euthanasie bij psychisch lijden. In deze serie zien wij dezelfde psychiater Vanmechelen in de praktijk aan het werk. De werkwijze, het contact maken, het erkennen van het psychisch lijden, het zorgvuldig wegen van de criteria waaraan voldaan dient te worden... het wordt allemaal zichtbaar en begrijpelijk in deze docu-serie van 4 afleveringen van ruim vijfenveertig minuten.

Een van de gevolgde personages is de 26-jarige Marthe. Ze heeft een eetstoornis waarvoor talloze behandelingen heeft ondergaan. Ze deed vele pogingen uit het leven te stappen, maar deze mislukten keer op keer. Met aan haar zijde haar machteloze moeder. Vanmechelen geeft erkenning voor het lijden van Marthe, op neutrale wijze, maar is tegelijkertijd begripvol richting moeder en benoemt hoe absurd het is, dat je kind het leven niet aan kan en dood wil. We zien Marthe de dingen doen die komen kijken bij een aanstaande dood: je kamer opruimen, een graf uitzoeken, met artsen spreken over donorschap en het bezoeken van de ziekenhuiskamer waar het gaat gebeuren. De arts verontschuldigt zich, omdat het er 'niet gezellig' is. Het komt er wat onhandig uit, alsof overlijden een gezellige aangelegenheid zou zijn.

Naast Marthe, wordt Wil gevolgd. Zij lijdt aan artrose en fibromyalgie. Ze lijkt zich onbegrepen en ongezien te voelen door haar omgeving. Wil heeft middel X in huis, maar het anti-braakmiddel dat daarbij noodzakelijk is, is na een mooie zomer opeens over de datum. We zien het startgesprek in haar euthanasieproces, met SPV Clemens van het Expertisecentrum Euthanasie. Dat contact krijgen, verbinding maken, niet iets

vanzelfsprekends is, zien we hier op beeld. Het gesprek wil niet vlotten. Wil zoekt naar erkenning voor haar lijden, maar lijkt juist druk te ervaren door het moeten verantwoorden en uitleggen, van haar doodswens en lijden. Waar Vanmechelen het lijden met haar woorden erkent en daardoor weet te verzachten, lijkt deze poging tot contact tussen de SPV en Wil, voor Wil juist haar wanhoop te vergroten. Wils belastbaarheid blijkt te laag om nog maanden te wachten op een mogelijke 'goede dood' middels euthanasie. Zij stapt uit het leven door haar middel X te nemen, wat niet pijnloos verloopt en wat haar stervensproces uitsmeert over twee volle dagen.

'Wanneer iemand terminaal is, wordt er snel ingegrepen. Waarom niet bij psychisch lijden als iemand het niet meer aankan?', vraagt haar zoon zich naderhand af, in een nagesprek met de betrokken SPV. Een vraag die onbeantwoord blijft, maar waarop het antwoord waarschijnlijk is, dat wij hier als maatschappij nog niet klaar voor zijn.

De oprichting van de Levenseindekliniek, nu het Expertisecentrum Euthanasie, had het onbedoelde effect dat psychiaters in het veld een verzoek voor euthanasie bij psychische problemen steeds minder vaak zelf oppakten. Ze vinden het spannend, hebben morele bezwaren, of zijn bang voor eventuele consequenties. Voor wie het wél aandurft, biedt het expertisecentrum ondersteuning en consultatie. Daar maakt psychiater Nynke gebruik van. Zij gaat voor het eerst euthanasie verlenen en vindt het spannend. Wat als het niet lukt? Ze stapt over haar angst heen omdat ze weet dat haar patiënt Yvonne (56) anders mogelijk suïcide pleegt. We zien een psychiater die nauw betrokken is bij haar patiënt. Er wordt vastgehouden en geknuffeld, iets wat ik een psychiater nog nooit zag doen. De euthanasie vindt plaats in aanwezigheid van veel vrienden en familie, waaronder Yvonne's kinderen. Een bedankkaart en afscheidscadeau voor psychiater Nynke. Hoewel ik niet goed weet wat ik van de vele knuffels vind en bedenkingen heb over professionele afstand, is dit levenseinde zoveel warmer, zoveel persoonlijker, zoveel waardiger dan een levenseinde uitgevoerd door een onbekende arts, of door suïcide. Ook Nynke zelf lijkt zich bewust te zijn van de professionele grenzen die vervagen als het gaat om een definitief afscheid. Na het overlijden wordt ze geknuffeld door de zoon van haar patiënt. Het protocol volgen, lukt dan even niet meer, zo verklaart zij. Maar dat haar patiënt en naasten het afscheid op deze manier waarderen, staat buiten kijf.

Dit liefdevolle levenseinde staat in schril contrast met dat van een uitbehandelde man die suïcide pleegt middels het inademen van helium. Zijn euthanasietraject zou zo'n twee jaar in beslag gaan nemen, tijd die hij niet meer uit kon zitten. Zijn kinderen waren bij zijn dood en hebben dit gefilmd als bewijs. Hulp bij zelfdoding is immers strafbaar in Nederland. Door tien agenten werden ze drie uur ondervraagd, want de plek werd als plaats delict beschouwd. Deze werd pas vrijgegeven na het zien van de beelden, waaruit hun onschuld blijkt. Dit wordt door een van de zonen verteld tijdens een lezing die hij geeft aan artsen. Na die ondervraging werd hem verteld: 'Het is mooi wat u voor uw vader heeft kunnen doen.' Hij beaamt dit, maar vervolgt met: 'Het was veel mooier geweest als ik daarin was ondersteund zodat er ruimte was geweest voor het emotionele afscheid. Want dat is mij nu ontnomen.' Hij huilt. En dit besef zal menig kijker ook niet onberoerd laten.

'Een goede dood' toont aan dat het serieus nemen van iemands lijden en doodswens, het lijden kan verzachten en dat euthanasie een liefdevol afscheid mogelijk maakt. Dat kan enorm bijdragen aan het verwerkingsproces voor naasten. Deze documentaire reeks is informatief en geeft een beter beeld vanaf het moment dat iemand het verzoek voor euthanasie indient, totdat deze wens in de praktijk wordt uitgevoerd. Tot slot zet de reeks aan tot nadenken over de grenzen van afstand en nabijheid en bijvoorbeeld de manier waarop je in gesprek gaat over een doodswens met een cliënt en wat dit teweeg kan brengen.